

דבר י שי"ח

ממרו שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א פשט על התורה

גליון זה יוצא לכבוד

ארוסי הבחור החשוב אברהם נ"י

בנו של ידידנו הר"ה ג

ר' שמואל דוד הכהן פרידמן שליט"א

בעל הישיבה צופים על הש"ס ועוד

שיזכה להעמיד דורות ישרים מבורכים

דבר העורך

השבוע התקיימה בעיר התורה בני ברק מעמד החינוך בהשתתפות גדולי התורה והחסידות, כשנכנסו המארגנים אל רבינו שליט"א לדון עמו בעניני החינוך שיש לחזק אצל התלמידים אמר רבינו: "שחובת המחנכים להיות יראי ה' שהשפעתם ברורה להנחיל יראה בקרב התלמידים, יחד עם צורך השעה להשריש את עניין כיבוד אב ומורא אב ואם. וכן ציין בדבריו ואמר כי זכה לראות מקרוב ממרן בעל החזו"א זי"ע לימוד והנהגה בחינוך, שיש צורך באהבה אך גם ביראה ובמורא".

ובקונטרס 'חנוך לנער' מובא ששאל את רבינו שליט"א הג"ר אליהו מן שליט"א מה יש לומר לנער בר מצוה שעתה הגדיל ונכנס לעול המצוות, מה יקבל עליו? והשיב רבינו: כמדומה שאבא זצ"ל נשאל על כך, וענה שיקבל עליו מצוה אחת, עליה לא יעבור בשום אופן, והוא על פי דברי הירושלמי (סוף פרק א' דקדושין): "מי שיחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו, ובאיזו מצוה אמרו? כגון כיבוד אב ואם", ואמר לנער לקבל על עצמו מצות כיבוד אב ואם! והנה המפרשים אומרים שאין הכוונה בירושלמי הנ"ל למצוה זו בדוקא, רק הכוונה למצוות תמידיות, ולא יקח למשל מצות שילוח הקן.

בברכת שבת טובה

יחזקאל שבת

עי' רמב"ן שהק' למה צריך לחזור כל פרשת המשכן הומ"ל בקצרה שעשו כל אשר צוה ה' וע"ש מה שתירץ, ובאמת המעיין יראה שכמעט בכל פסוק יש שינויים ממה שנא' בצוואה בפ' תרומה תצוה, וי"ל ע"פ זוה"ק ריש ויקהל שבתחלה נאמר מאת כל איש ואחר מעשה העגל נאמר קחו מאתכם עי"ש, וי"ל שכל השינויים האלה הוצרכו אחר מעשה העגל ולפני כן הוצרך הכל להיות באופן אחר קצת ומש"ה הוצרכו לחזור כל הפרשיות בשביל השינויים ואין אתנו יודע עד מה.

"כי לי כל בכור וגו' לי יהיו" (ג, יג)

תיבות לי יהיו אין מובן שהרי לקח מהם הבכורה, ובויק"ר רפ"ב אי' בכ"מ שנא' לי אינו ז' לעולם לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כו' בבכורות כתיב כי לי כל בכור כו' והוא תמוה כנ"ל. ונ' דכאן רמז מ"ש באוה"ח סוף הפרשה בשם רז"ל דלע"ל תחזור העבודה לבכורות. ואאמרו"ר שליט"א השיב אולי כיון דתמורתן [דהיינו הכהנים] קיים ה"ז כאילו זכות הבכורה לא כלה שהרי תמורתן קיימת (ש"מ זה בדעת זקנים מבעה"ת). ולפ"ז פירש אאמרו"ר זללה"ה הא דאיתא בקינות אלי ציון ועריה, עלי זבחי תמידיה ופדיוני בכוריה, דצ"ב דהרי גם בזה"ז לאחר החורבן נוהג פדיון בכור אדם ופדיון פטר חמור, וביאר, דקאי על הלויים שפדו את הבכורות בימי משה, ועתה בזה"ז אין לנו לויי יחוס (וכמ"כ בשמו בביאור קול ברמה).

(טעמא דקרא)

שו"ת בעניני הפרשה

ש. מדוע בפרשת שמיני ובפרשת אחרי מות נזכר לשון "וימותו" בלשון רבים על פטירת נדב ואביהוא, ואילו בפרשת במדבר כתוב "וימת נדב ואביהוא" בלשון יחד.

ת. אחר שמתו נחשבין כאחד.

ש. בחז"ל בפרשת במדבר מבואר שהשבטים שחנו בצד דרום נאמר עליהם אוי לרשע ואוי לשכנו. לכאורה מה התביעה עליהם, הרי היו מקובלים מיעקב אבינו איך לחנות ולא יכלו לבחור היכן לחנות.

ת. ה' צריכים להזהר שלא לכוות בגחלתן.

ש. כתוב בפסוק בפרשת במדבר "ואתה הפקד את הלויים על משכן העדת וגו'". אומר הבעל הטורים הפקד ב' במסורה. הכא ואידך הפקד עליו רשע וזהו שאמרו אין אדם נעשה שוטר מלמטה אלא א"כ נעשה רשע מלמעלה. וזה הוא הפקד את הלויים שנעשו שוטרים הפקד עליו רשע. מה הפשט בבעל הטורים, מי כאן היה רשע שלכן נעשה לשוטר על ישראל.

ת. יזהר מאד שעלול להכשל.

ש. מדוע פרשת במדבר לכאורה מסתיים בדבר לא טוב שכתוב "ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו".

ת. מיתה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם.

(קונטרס עזרת אליעזר)

ש. בגמרא יומא (כ"ב, ב') אמרו שאסור למנות את ישראל וכו'. הנה הרמב"ם העתיק הדין רק בהל' תמידין ומוספין, בשו"ע אין בכלל את הדין, ורק ה"מגן אברהם" העתיקו (או"ח סי' קנ"ו), האם השו"ע חולק להלכה בזה, הרי זו סתמא דגמרא.

ת. הרמב"ם הרי חיפש היכן להעתיקו, ושם מצא המקום, כי הוא מובא לעניין פייס ושם מקור ההלכה, וכמו שהביא דיני מעקה בהלכות רוצח. והשו"ע נמשך אחר הטור שהשמיטו, וכתבתי על זה בארוכה בספר "נחל איתן".

לאחר פטירת החזו"א היה בארץ ישראל ענין גדול שרצו לעשות מפקד ולמנות את כולם, היו רבנים שהתירו, ואבא זצ"ל שלחני לרבי ראובן כץ זצ"ל רבה של פ"ת שישתדל לאסור בזה, היתה אסיפה גדולה והוא צעק שזה סכנה, והועיל שעכ"פ לא התירו.

(דרך שיחה)

בענין חינוך הבנים

ש. מאיזה גיל הוא גיל חינוך, לברכת התורה.

ת. משמבין.

ש. ילד שהגיע לגיל חינוך של ברכת התורה, וצריך ללמוד עם אביו איזה דבר, קודם שהולך לחיידר. האם יאמר לו אביו לברך ברה"ת בבית, או לא, שאולי יגרום עי"ז שאח"כ יברך עוד פעם, בחיידר ברכת התורה עם כל הילדים, וזה יהיה ברכה לבטלה.

ת. יברך.

ש. האם צריך לחנך קטנים, בדין איסור ד"א בנט"י של שחרית, (ולהכין להם מים לנטילה ליד המטה, כגדולים).

ת. טוב להזהר.

ש. האם צריך לחנך קטנים, בדין איסור ד"א בלי ציצית. שאינו מצוה חיובית ורק בזמן ריתחא מענישים.

ת. בזה יש מקום להקל.

ש. מהו הזמן של חינוך קטן ללבוש כיפה, [שיש מנהגים שונים בזה יש נוהגים מגיל שלש ויש נוהגים מיד שנולד (כמנהג א"ם החזו"א), ויש שנוהגים באמצע].

ת. מגיל שאין זורק¹.

ש. מרן שליט"א כתב לי שגיל חינוך קטן ללבוש כיפה הוי מגיל שאינו זורק את הכיפה, וקשה שמעשה שהיה שהרב גולדשמידט זצ"ל מח"א בא עם בנו כבן שנתיים להתפלל אצל החזו"א, ושאלו החזו"א מדוע אין בנו הקטן לובש כיפה וענה לחזו"א שבאמת כבר שם לו כיפה רק שזרקה הקטן, ענהו החזו"א שיחזור וילביש לו כיפה וענה לחזו"א שבאמת כבר נתן לו כיפה פעם נוספת וזרקה שוב, ענהו החזו"א שיחזור וישים לו, מוכח שגם כשזורק הכיפה יש גיל חינוך.

ת. אינו חיוב אלא ענין של חינוך כללי והכל לפי הענין².

ש. האם צריך לחנך הבנים על זמן ק"ש, שקשה זאת כשהולכים לחיידר. ובחיידר קוראים ק"ש אחרי הזמן.

ת. אם אפשר ראוי לחנכם³.

ש. האם יש דין חינוך לקטנים שלא לאכול קודם תפילה, (בפרט שקשה להקפיד על כך שהרי הם מתפללים רק בת"ת).

ת. יאמר עכ"פ איזה ברכות.

ש. מה הדין בקטנים, שמאוד מצטערים בעמידה במקום אחד, האם מחמת כן נפטור אותם מחינוך לא לפסוע בתוך ד' אמות למתפלל. ומהו גיל חינוך לאיסור הליכה בתוך ד' אמות למתפלל (שקטנים רגילים הרבה להשתולל ולהסתובב).

ת. לפי הענין.

ש. הנותן לבניו עוגיות לדרך (כשהולכים לחיידר) ומסתמא אין מברכים בסוף על המחיה, וגם צריך לברך במקום אכילה. האם רצוי שיאמר להם שיאכלו עם "הפסקים" שלא יצטרף לכשיעור, או שיתן להם דבר שברכתו "בורא נפשות" שיוכלו לברך בסוף שאין צריך לברך במקום אכילה.

ת. עצתך נכונה.

ש. מאיזה גיל יש דין חינוך על ברכות הנהנין (ונפ"מ להאכיל ילד בן 3-4 דיסה בשינה בלי ברכה).

ת. מגיל שידוע מה לברך על כל דבר.

ש. האם יש ענין לחנך ילדים להיות ערים כל הלילה בחג השבועות, בגיל שכבר יכולים להיות ערים.

ת. כרצונך.

ש. האם צריך לחנך בנים קטנים על לבישת בגדים בצניעות. (שלא יתגלה גופם).

ת. לכשיגדלו ויבינו.

ש. קי"ל דצריך להפסיק בין בשר לחלב שש שעות, וידוע דבילדים מקילים להמתין פחות, וצריך לדעת כמה זמן צריך להמתין בילדים קטנים.

ת. אם אין צורך מיוחד ראוי להמתין ו' שעות גם לתינוקות⁴.

ש. האם צריך לחנך קטנים על דברים שקשים לשכחה או לא, ששמא עדיין אין להם מה לשכוח, או שיגרום שישכחו בעתיד.

ת. כן⁵.

ש. אם ננקוט שצריך לחנך קטנים, על דברים שקשה לשכחה, מה הדין בקטן שלבש בגד הפוך, בבגד הפנימי ויש קצת טירחא להגיד לו לפשוט בגדיו, האם צריך לטרוח בשביל זה, או לא, (עד כמה הוא חומר הדין).

ת. טוב ללמדו.

ש. האם צריך לחנך קטנים על קדימות ימין לשמאל, בלבישה של הבגדים, וכל דבר, וכן בקדימת שמאל לימין בקשירת נעליים האם צריך לחנכם, וצ"ע.

ת. כנ"ל.

(דולה ומשקה)

- 1 סברת רבינו שכשם שגיל חינוך ב"לולב" זהו יודע לנענע ובציצית זהו יודע להתעטף וכן בכל מצוה ומצוה כך בכיפה כשאנו זורק הכיפה.
- 2 ביאור כוונת רבינו הוא ע"פ מה ששמענו ממרן שליט"א, וכן כתוב בשם מרן שליט"א בדרך שיחה (עמוד פ"א), שיש ב' דינים בחינוך: דין א' שהוא חיוב גמור בחינוך, שחז"ל תיקנו חובת חינוך, ולזה נאמרו כמה כללים א' שיש זמן של חינוך, שכל מצוה ומצוה יש לה את הזמן חינוך שלה, ב' אמרו שאין דין חינוך על דבר שהוא רק הידור ולא מגוף המצוה, ג' יש דברים שאין בהם דין חינוך כגון איסור אכילה קודם קידוש (כידוע מפ"א) וקודם תפילה שזהו צער לקטן, אבל יש דין ב' בחינוך, והוא ענין של חינוך כללי, שענינו שיהיה "מורגל במצוות", וזה אינו חיוב רק "ענין ומצוה", אבל כולל הכל, שאין בזה גיל חינוך, ואין בזה חיסרון של הידור מצוה וכן בדבר של צער יש ענין של חינוך, "והכל לפי הענין", שמכיון שאינו דין גמור א"כ תלוי לפני הענין ואם זה גורם הפסדים וקלקולים בד"א אין לעשות כן. וזהו גם כוונת רבינו כאן שבזמן שזורק כיפה אין "דין" חינוך, רק "ענין" חינוך, ולכן הכל לפי הענין.
- 3 וכן מורה מרן שליט"א למנהלי "חדרים" שינהלו את זמני החיידר שיקראו ק"ש בזמן, ובספר אישי ישראל (תשרי ק"ז) כתב מרן שליט"א שצריך גם לחנכם על זמן תפילה.
- 4 בספר נזר החיים (תשרי ק"ה) כתב רבינו שליט"א שבאמת בלי צורך אז שש שעות הוא "איסור", וגם קטן בן יומו, אין להאכילו איסורים בידיים, אלא שבמקום "צורך" מקילים בקטנים, (מכיון שיש מקום להקל בפחות משש שעות) אבל שלא לצורך גם בקטנים יש איסור שש שעות, ובספר מעשה איש (ח"ג עמ' קמ"ז) מובא מהחזו"א שהקל אחרי ד' שעות להאכילם מאכלי חלב כשהילדים רעבים.
- 5 מרן שליט"א הסביר שדברים הקשים לשכחה לא רק משכחים את מה שלמד, אלא מחלישים את כח הזכרון, וא"כ גם מה שילמד אח"כ ולכן גם בקטנים יש לזהר.

ניתן לקבל הגליון במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושר"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 057-3145900 כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק